

ارزیابی مسئولیت های بین المللی ناشی از خسارات وارده بر محیط زیست

مریم رحمانی زاد*^۱، سید محسن شیخ الاسلامی^۲

^۱ دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد حقوق بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز صدرا

^۲ استادیار و هیات علمی گروه حقوق بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز صدرا

چکیده

محیط زیست موضوعی است که علاقه برای سالم نگه داشتن آن و به عبارت دیگر حمایت از آن در برابر رفتارهای گوناگون آلاینده که در بخش هشتم اساسنامه دیوان بین المللی کیفری از آنها به عنوان جرایم زیست محیطی نام برده شده است، از گذشته های دور وجود داشته با این تفاوت که در آن ایام اهمیت و ارزش آن مانند امروز برای انسانها شناخته نشده بود. زمانی که خسارتی ناشی از، آلودگی های فرامرزی به دولت ها وارد می شود، دولت ها برای شناسایی مسئولیت و مطالبه ی خسارت و جبران آن می توانند اقامه ی دعوا کنند؛ اما دولت ها تنها متضرران آلودگی های فرامرزی نیستند بلکه اشخاص خصوصی نیز از این حادثه متضرر می شوند. اشخاص خصوصی می توانند با توسل به رویه های قضایی در دادگاه های محل وقوع خسارت فرامرزی در خواست جبران خسارت نمایند. موضوع مسئولیت و جبران خسارت در حقوق بین الملل بسیار کمتر از حقوق داخلی توسعه یافته است، زیرا بسیاری از فعالیت های خطرناکی که منجر به ایجاد مسئولیت ناشی از خسارت می شوند، نسبتا جدید هستند اگر آسیب وارده در اثر یک درگیری مسلحانه یا بلایای طبیعی، یا یک قانون بین المللی از طرف ثالث، یا یک دستور حکومتی، «آلودگی با توجه به شرایط و اوضاع و احوال محلی مربوط تا حد قابل قبول باشد». یا اگر فعالیت به نفع شخصی که آسیب دیده است صورت گیرد، برای این شخص اخیر که در مقابل خطرات فعالیت های مضر بی پناه است، در حدی معقول، یا اگر طرف مقصر آسیب دیده باشد، مسئولیت محقق نشده است. البته کاملا روشن است که روشهای جبران خسارت مذکور همگی در باره محیط زیست و صدمات وارد بر آن مصداق ندارد به عنوان مثال اعاده به وضعیت سابق در پاره ای از موارد (مثلا یک گونه گیاهی یا جانوری که منقرض گردیده است و یا اکوسیستمی که صدمه دیدن آن تخریب شده است) غیر ممکن می گردد و همچنین است در مورد روش اقدامات متقابل که مغایر با اهداف حقوق بین الملل محیط زیست در راستای دستیابی به توسعه پایدار است، حتی جلب رضایت زیان دیده نیز در این خصوص بی معنی به نظر می رسد زیرا هدف از قانونگذار از وضع این روش جبران خسارات معنوی است که عموما به نظر نمی رسد بتوان صدمات و لطامات وارد بر محیط زیست را در زمره زیانهای معنوی دانست، پس صرفا می توان از تعداد معدودی از روشهای جبران خسارت نظیر پرداخت غرامت و قطع و عدم تکرار عمل متخلفانه بهره جست که در این بین نقش پرداخت غرامت چشمگیر تر به نظر می رسد.

واژه های کلیدی: خسارات زیست محیطی، پرداخت غرامت، جبران خسارت، حقوق بین الملل، اسناد و کنوانسیون ها.

مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه

دوره ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۹۷، صفحات ۲۱۰-۱۹۳